

kaptunk helyet három másik szocialista országgal együtt a gyűjteményben.*

Az anyag csoportosítása egyébként a fő könyvtártípusok szerint történik. Érdekes módon a *nemzeti könyvtáraknak* is jutott egy fejezet. Itt természetesen nem szerepelnek mennyiségi előírások, hanem főként az UNESCO 1958. évi bécsi szimpóziumának ajánlásai nyomán nyertek megfogalmazást a nemzeti könyvtári szolgáltatások minőségi követelményei, a nemzeti könyvtár funkciórendszere. Ez az a könyvtártípus, amelyre csupán nemzetközi szabványajánlás képzelhető el, s országonként konkrét modell formálódik.

Majd az *egyetemi és főiskolai könyvtárakra* kidolgozott szabványok következnek. Bár jelzi az összeállító a szabványok számszerűségeinek kimunkálásával kapcsolatos problémákat e könyvtártípus esetében (utalva Kenneth HUMPHREYS pesszimista gondolatmenetére), mégis látva a bemutatott anyagban bőven szereplő mennyiségi megfogalmazásokat, úgy látszik, hogy a fejlesztés ösztönzése érdekében a szabványok kibocsátói kevésbé exakt számításokon alapuló számokat is hasznosabbnak ítélték, mint semmilyeneket.

Érthetően a *szakkönyvtárak* fejezetében találjuk a legkevésbé szabványt, hiszen a szakkönyvtári ellátás és szolgáltatások méretezése közismert nehézségekkel jár. A feladat mégsem tűnik kilátástalannak, mondja a szerző, ha jól megkülönböztetjük az általános, minden szakkönyvtárra alkalmazható alapelveket és előírásokat a különös szintjétől, azaz egyes szakterületekre vagy szakkönyvtári típusokra vonatkozó speciális rendelkezésektől, s kellő gondoskodás történik a helyi követelmények messzemenő figyelembevételéről.

A leggazdagabb színeképet a *közművelődési könyvtári* szabványok nyújtják, abból következően, hogy a szabványosítás e könyvtártípus területén rendelkezik a legrégebbi hagyományokkal, s legélénkebb a jelenben is. Ez a fejezet a szabványok országonkénti ismertetése mellett a jobb áttekinthetőség és az összevetés megkönnyítése kedvéért táblázatokba foglaltnak is bemutatja anyagát. Így külön táblázat tartalmazza a könyvvállományra, a folyóiratokra és újságokra, az audio-vizuális dokumentumokra, a szolgálati helyekre és a nyitvatartási időre, az olvasókra és kölcsönzésekre, a személyzetre, az épületekre, valamint az alapterület egyes funkciók közötti megoszlására vonatkozó előírásokat.

Az *iskolai könyvtárak* képezik az ötödik csoportot. Bevezetőjében rámutat a szerző e könyvtártípus kettős körttségére, amely egyfelől az anyaintézményhez fűzi a korszerű iskola eszköz-központját, másfelől pedig a

* A következő országok szabványai nyertek feldolgozást (az angol ábécé rendjében): Ausztrália, Belgium, Kanada, Dánia, Franciaország, Német Demokratikus Köztársaság, Német Szövetségi Köztársaság, Magyarország, Japán, Malájföld, Hollandia, Új-Zéland, Norvégia, Lengyelország, Szingapur, Dél-Afrikai Köztársaság, Svédország, Szovjetunió, Egyesült Királyság, Amerikai Egyesült Államok.

közművelődési könyvtári rendszerhez, amit a szabványok is jól tükröznek.

Bár a rendezés alapjául a könyvtártípusokat választotta, a szerző több ízben is kitér arra, hogy közöttük nincs merev válaszfal, *számos ország gyakorlata és szabványa mutatja, hogy egy-egy könyvtár vagy könyvtári rendszer több funkciót is elláthat*, éppen az állományok és szolgáltatások hatékonysága növelése érdekében. Erre vonatkozóan nem lehet általános szabályt felállítani, de számunkra is biztatást adhat további szabványosítási munkánkban. Mert a kiindulópont minden esetben csak egy lehet: *a könyvtári ellátás célját, feladatait, a könyvtár funkcióit kell először meghatározni* a társadalmi, gazdasági, politikai, kulturális tényezők alapján, tehát megfogalmazni a könyvtár minőségét, *majd utána ehhez lehet hozzárendelni a mennyiségi jellemzőket*. S ami számunkra szakmai vakságból vagy miből következően esetleg kettőnek látszik, a valóságban talán nem is az.

Papp István

***

A műszaki információs és dokumentációs szolgáltatások kézikönyve

World guide to technical information and documentation services.
Guide mondial des centres de documentation et d'information techniques.
2. ed. rev. and enl.
Paris, The Unesco Press, 1975. 515 p.

Az UNESCO által közreadott új referenz forrás a *Documentation, libraries and archives: bibliographies and reference works* c. sorozat második köteteként jelent meg 1975 második felében. A megjelent kiadvány bővített és átdolgozott kiadása az 1969-ben, ugyanezzel a címmel megjelent munkának.

Az UNESCO 1965-ben kezdte el a gyakorlatban rendkívül hasznosnak bizonyult és igen keresetté vált referenz-kötetek kiadását. Az első ilyen jellegű kiadvány *World guide to science information and documentation services* címmel jelent meg. Ennek az akkoriban igen értékes kiadványnak — amely az adatokon alapuló referenz-művek adottságainál fogva tív év alatt bizonyos mértékben elévült — társkötetete volt az 1969-ben kiadott műszaki információs forrásokat feltáró mű első kiadása. Ez utóbbi rendkívül gyorsan elfogyott, s ez a tény kétségtelenül megmutatta, hogy milyen nagy az érdeklődés és az igény hasonló jellegű művek iránt.

1969 óta a műszaki haladás és a műszaki tájékoztatás fejlődése folytán jelentős változás ment végbe ezen a területen, sok új műszaki tájékoztatási központ alakult,

TÁJÉKOZTATÁSI MUNKA
ÁLTALÁBAN

különösen a fejlődő országokban. Az UNESCO ezért elhatározta, hogy átdolgozott és kibővített formában újra közreadja a művet. Néhány adat a változás mértékének szemléltetésére:

Az első kiadás 71 országból 273 központ adatait tartalmazta, a most megjelent kötetben 93 országból 476 központ szerepel. Mint az új kötet előszava megjegyzi – különböző okok folytán – még így sem lehetett a világ valamennyi műszaki tájékoztatási központját feldolgozni bár a szerkesztés igyekezett bevonni azokat is, amelyek csak részben műszaki jellegűek.

A kötet adatai a következő tartalmi felosztásban szerepelnek:

- nemzetközi központok,
- nemzeti központok az országok rendjében felsorolva,
- tájékoztatási központoknál adatokat tartalmazó nemzetközi és nemzeti jegyzékek

Ez utóbbi részre érdemes külön is felhívni a figyelmet, mert a felsorolt directory-k, guide-k stb. részletesebb tájékozódási lehetőséget nyújtanak további kiegészítésként az előző két csoportban közölt adatokhoz.

Egy-egy központ, illetve intézmény ismertetésében szerepel – többek között – a központ pontos címe, szakterülete, kiadványai, szolgáltatásai, valamint ezek ára is.

A kötetet az intézmények neve és tárgyköre szerinti mutatók egészítik ki.

Az adatokat a FID (Fédération Internationale de Documentation = Nemzetközi Dokumentációs Szövetség) gyűjtötte be az UNESCO számára:

Magyarországról a következő intézmények adatait közli:

ÉTK = Építésügyi Tájékoztatási Központ

KGTMTI = Kohó- és Gépipari Tudományos Műszaki Tájékoztató Intézet

AGROINFORM = Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Információs Központja

NIMDOK = Nehézipari Minisztérium, Műszaki Dokumentációs és Fordító Iroda

OMKDK = Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ

Az UNESCO most megjelent referenzs kiadványa értékes és nélkülözhetetlen kézikönyv könyvtárak, tájékoztatási intézmények számára.

Grofcsik Gusztávné

***

Tudományos–műszaki tájékoztatás és a tudomány hatékony irányítása

A tudomány irányításának információellátása néhány éve már külön kutatás tárgya. Ennek fő jellemzője, hogy nem egyszerűen tényeken alapuló híreket rögzítenek, hanem szisztematikusan feldolgozzák a tudományos szervezet működésével kapcsolatos információkat (a tudományos irányzatok fejlődési tendenciáit, kutatási eredményeket, a tudományos–műszaki haladás fő irányait stb.)

A tudományos irányítás információ bázisa két fő csoportra osztható:

- a tudományos–műszaki információkra és
- a szervezési–gazdasági információkra.

Az első csoportba tartoznak a *primer források*: tudományos dolgozatok, monográfiák, tudományos jelentések, felfedezések, szabadalmak, találmányok leírása, összefoglalók és a tudományos–műszaki információs folyamatok elemzési eredményei.

A második csoport a különféle szervezeti és gazdasági jellegű információkat öleli fel (pénzügyi és tájékoztatási adatokat, a tudományos lehetőségeket, a kutatásokhoz szükséges káderállományt, az anyagi–műszaki feltételeket), a tudományos berendezések hatékony működésének mutatóit, ezenkívül különféle szervezeti információkat (kutatási részlegek adatait, különféle rendelkezéseket, szabályzatokat, levelezést stb.)

Ezeknek az információknak a feldolgozásához ki kell alakítani a megfelelő szervezeti és technológiai formákat. Különbséget kell tenni a vezetés számára szükséges és a kutatási folyamatokhoz szükséges formák között. Ehhez az információs folyamatok következő fő *sajátságait* kell elemezni:

- a tudományos–műszaki információs folyamatok mennyiségi (statisztikai) jellemzőit;

- a tudományos rendszerek különböző síkjain előforduló információs kapcsolatokat;

- a vezetésre vonatkozó különleges *szekunder* dokumentációs információk alkotását (elemző áttekintések konkrét tudományos irányzatokra, problémákra vonatkozó tendenciák, prognózisok stb.)

A tudományos fejlődés tendenciái *menyiségileg mérhetők, statisztikailag elemezhetők*. Ezzel összefüggésben vizsgálható a tudományos publikációk számszerű növekedése, a publikálás rendszere, a hivatkozások gyakorisága, a publikálás szóródása és „kora”. Ezek az adatok összehasonlíthatók a tudósok számának növekedésével, a tudományos ráfordítások mértékével.